

ХТО ТАКІ ЗВІРІ?

Звірі — це підклас теплокровних тварин, які вигодовують своє потомство молоком. Таких тварин називають ссавцями. На Землі мешкає близько 6500 видів, і зовні вони дуже різноманітні. Серед них можна зустріти як величезного слона, так і крихітку мідіцію.

Ссавці є найрозвиненішими з тварин. Вони навчилися добре пристосовуватися майже до будь-яких погодних умов, тому широко розповсюдилися на нашій планеті. Ураховуючи вимерлі групи, кількість видів ссавців сягає 20 000. Учені вважають, що вони беруть початок від високорозвинених рептилій.

До звірів належать плацентарні (справжні звірі), сумчасті та, за деякими класифікаціями, однопрохідні, або яйцекладні (першо звірі), які мають лише двох представників — качкодзьоба і єхидну. Сумчасті відрізняються тим, що доношують своїх дитинчат у спеціальних сумках.

ЦІКАВИЙ ФАКТ

Найкраще вивченими ссавцями на нашій планеті є звичайні миші. А все тому, що з XVII ст. їх використовують у лікарнях та наукових центрах як піддослідних тварин. Ученим відомо геть усе про мишей, наприклад те, що ці звірятка вміють повністю відновлювати пошкоджений серцевий м'яз.

Плацентарні, або справжні звірі, — найбільша група, до якої належить і людина. Назву вони отримали від плаценти, яка формується навколо їхнього плоду під час виношування. Через неї плід отримує всі необхідні речовини. Маля народжується досить розвиненим і швидко росте.

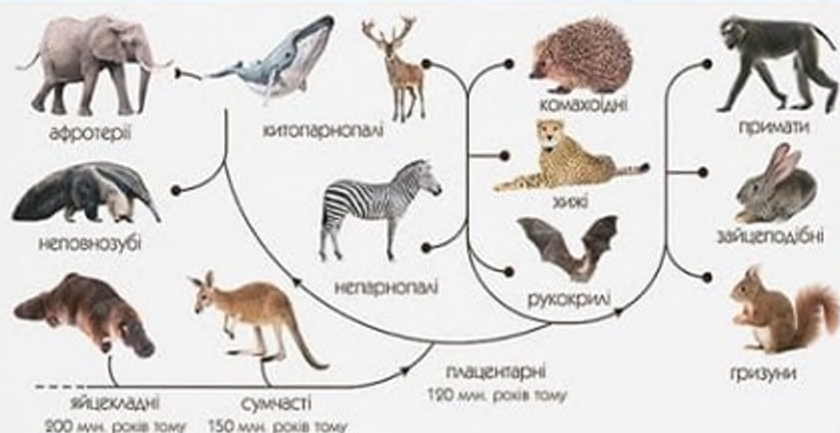
Здається, що в переважній кількості звірі зовсім не схожі між собою. Але насправді будова їхніх тіл загалом подібна й має певну схему. Тіло складається з голови, шиї, тулуба, чотирьох кінцівок та хвоста. Голова рухлива й має очі, рот, ніздрі та вуха з вушними раковинами.

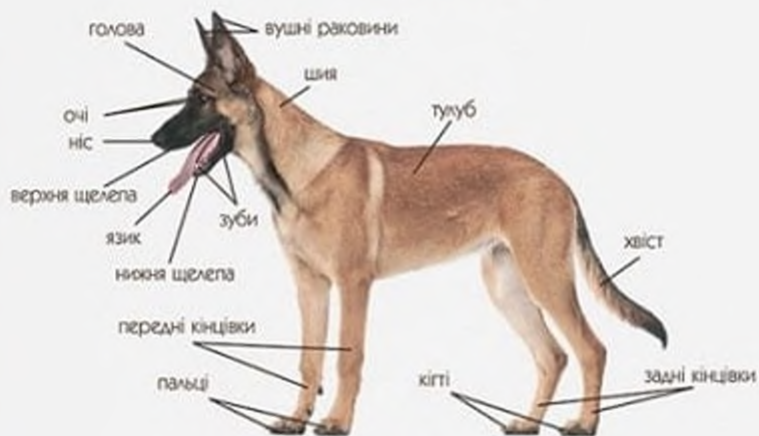
Кінцівки переважно розташовані під тулубом. Волосяний покрив різноманітний, від хутра до голок, і включає вібриси — чутливі вуса, які виконують дотикальну функцію. У справжніх звірів досить висока температура тіла, вони мають розвинений мозок і три види зубів, що й відрізняє їх від першо звірів.

Серед ссавців є хижаки, що харчуються іншими тваринами, і травоїдні, чия їжа — рослини. Більшість справжніх звірів мешкає на суходолі, але китоподібні (дельфіни, кити й косатки) мають за домівку водні простори. Ластоногі (тюлені, морські котки тощо) проводять у воді основну частину життя.

Еволюція та класифікація ссавців

Зовнішня будова ссавців на прикладі собаки

Теля, що смокче молоко матері

Вібриси – важливі органи чуття

МАВПОВІ

Мавпові — родина приматів, що налічує понад 140 видів. Це робить її найбільш розгалуженою в порівнянні з іншими. Представники цієї родини дуже різняться за розміром — від мініатюрних мавпочок вагою близько 1 кг до мандрилів 50 кг завважки. Мешкають вони в Америці, Африці, Азії і подекуди в Європі.

Розглянемо дві групи родини. До однієї належать мавпи (мартиншки), павіани, мандрили й макаки, до другої — товстогілля, носачі й лангури. Мавпові відрізняються від людиноподібних мавп тим, що мають хвіст, защічні мішки та сидничі мозолі. У деяких видів морди нагадують собаку.

Батьківщина павіана — Африка й Аравійський півострів, цей вид мешкає в степах, саванах та лісах, але неподалік обов'язково повинна бути вода. Забарвлення від чорного до коричневого, павіан анубіс має зеленкуватий відтінок шерсті, а дорослий гамадрил відрізняється пишною сріблястою гривею.

Японський макак, або снігова мавпа, вважається найбільш «північним» серед своїх родичів, ареал мешкання цього виду сягає холодних північних районів острова Хонсю (Японія). Харчуються тварини рослинами, корінням, пташиними яйцями та іноді рибою.

Капуцини — мавпочки, що мешкають у тропічних лісах Південної Америки. Життя вони проводять на деревах, а на землю спускаються в пошуках їжі. Збираючись зграйками, ці звірки завжди гучно верещать. Мордочка в них виразна й добре показує настрій — легко здогадатися, налякані вони, сердиті чи задоволені.

Верветка схожа на більшу за неї зелену мартиншку, але відрізняється забарвленням. У неї чорна в білій «рамочці» мордочка й такі ж темні кисті, сірий тубуб, трохи червоних волосків на спинці. Мешкає цей вид в Африці, але вміє добре пристосовуватися майже до будь-якої місцини.

ЦІКАВИЙ ФАКТ

Той, хто бував у зоопарку, знає, що мавпи дуже галасливі. Для спілкування, попередження щодо загрози, виховання малят їм потрібні найрізноманітніші звуки. Вони можуть скрикувати, тихенько «балакати», рокотати, щебетати та навіть муркотіти. А найгучніші мавпи у світі це ревуни — їхній крик можна почути за 5 км.

Носач — дуже цікава мавпа, насамперед завдяки своїй зовнішності. На відміну від самиць, самці мають великий ніс, схожий на огірок, який звисає донизу. Щоб його підтримувати, у носача навіть є спеціальний хрящ. Ці мавпи так полхбляють плавати, що мешкають переважно біля водойм.

філіппінський
довгоп'ят

звичайна
ігрунка

імператорський тамарин

звичайний
капуцін

саймірі

верветка

колумбійська
коата

камбодійський
гібон

гамадриа

макак-резус

носах

чорноспинний саві

мандрил

золотиста хирпоноса мавпа

Представники різних родів мавп

Японський макак —
«найпівнічніша» мавпа

Карликова ігрунка —
найменша мавпочка

Міриона веде
нічний спосіб життя

ПСОВІ

Псові (або вовчі) — родина хижих ссавців, яких можна зустріти в різних куточках земної кулі. Крім одомашненого виду — свійського пса, до неї належать вовк, лисиця, шакал, песець та інші. в Африці — сфіопський вовк та гісковий собака, в Азії — червоний вовк, в Америці — койот, в Австралії — дикий собака динго.

Найменший представник родини псових — фенек, чие тіло ледь перевищує 20 см завдовжки, найбільший — вовк (приблизно 1,5 м). Зазвичай псові мають подовжений тулуб, довгий хвіст, гострі зуби, вуха в них стирчать. Забарвлення хутра різноманітне, залежно від виду.

ЦІКАВИЙ ФАКТ

Виявляється, хижаки-сіроманці теж полюбляють солодке. Улітку, коли на полях уже подекуди дозрівають кавуни та дині, туди починають навідуватися вовки. Не перебираючи, звірі просто надмушують усі плоди підряд, доки не натраплять на стиглий. Тоді вони із задоволенням видають серединку.

Вовки як вид з'явилися приблизно 300 тис. років тому. Це великий звір, поширений в основному в Євразії та Північній Америці. Полює на копитних тварин, а також зайців, мишей та інших гризунів. Вовчий хвіст завжди висить донизу, тому мисливці називають його поліном.

Вовки мають виключний нюх, у сто разів кращий, ніж у людини. Здобив вони здатні чути за кілька кілометрів. Зграї віддають перевагу існуванню на визначеній території. Усім відоме вовче виття починає вожак, потім прислунаються інші; це ознака спілкування або сигнал до нападу.

Лисиця звичайна — найвідоміший представник свого виду, до якого також належать лисиця корсак, песець, фенек, лисиця афганська. Вона завдячує славою своєму густому рудому хутру та пухнастому хвосту з білим кінчиком. Мешкають лисиці скрізь, від лісів до степів і пустель.

Єнотоподібний собака (уссурійський єнот, мангут, танукі) — цікавий звір, зовні дуже схожий на єнота-полоскуна, звідки й назва. Його батьківщина Східна Азія, звідки його було перевезено до Європи. Тварина веде переважно нічний та сутінковий спосіб життя. Узимку лягає в сплячку, що є нетиповим для псових.

Гривастий вовк — ще один незвичайний представник родини з Південної Америки, щодо якого досі точаться суперечки — відкрити його до вовків чи до лисиць. Він дійсно виглядає як велика лисиця, має жовто-руде хутро, короткий тулуб та дуже довгі кінцівки. Шерсть на задній частині шиї довша й падає гриву.

ДИКІ НЕПАРНОПАЛІ

Непарнопаля — ряд травоядних ссавців, у яких непарна кількість пальців утворює копито. Цю назву запропонував зоолог Річард Овен. До ряду включають три родини: коневі, носорогові й тапірові. Ми вже познайомилися зі свійським конем, час розглянути диких представників коневих.

Більшість підвидів диких коней вимерла, і єдиний, що досі існує, — кінь Пржевальського. Є думка, що в давні часи ці тварини надто погано піддавалися одомашненню, тому їх не змогли приручити, як інших коней. Ще один дикий кінь — тарпан — зник незадовго до початку ХХ ст.

До віслюків належать дикий і свійський, до напіввіслюків — кіанг та кулан, які мають спільні риси віслюків і коней. Копита віслюків краще пристосовані до гірських ландшафтів. Зростом вони з поні, з довгими вухами та хвостом із китицею. Кулани мешкають переважно в Середній Азії, а кіанги — в Тибеті й Китаї.

Зебри — африканські представники коневих, що мають характерне смугасте забарвлення. Досі не дійшли згоди, чи вони чорні в білу смугу, чи навпаки, проте шкіра в них чорна. Також є різні гіпотези призначення такого «камouflажу» — щоб відлякувати комах або злипатися зі стадом.

Існує три підвиди зебр — бурчелова, гірська та зебра Грєві (пустельна). Ці тварини не були одомашнені, хоча через цікавий вигляд їх часто можна зустріти в зоопарку або цирку. На відміну від коней, вони досить агресивні, у разі небезпеки відразу пускають у хід копито та гострі ікла.

Носороги теж мають специфічну рису — ріг на носі, який насправді не є кісткою. Він складається з того ж матеріалу, що й волосся та нігті людини, — кератину. Носороги виглядають неповороткими, у них кремезний тулуб і короткі ноги, але вони дуже швидкі. Це найбільша наземна тварина після слона.

ЦІКАВИЙ ФАКТ

Зебри можуть мати спільне потомство з конями та віслюками. Дитинчат зебри й коня, поні або віслюка називають зебродами, зебрупами, зонками та зедонками (від англ. zebra й donkey, тобто віслюк). Зеброди стійкі до укусів мухи цеце, тому їх часто розводять в африканських країнах.

Тапір — невисокий мешканець американського континенту й Азії. Відмінна особливість — видозмінена верхня губа, разом із носом вона утворює гнучкий чутливий хобот, яким тварина хапає листя та паростки. Різні види тапірів живуть у горах, на рівнинах, у лісах поблизу водойм.

ЗУБАТІ КИТИ

Зубаті кити — це один підряд китоподібних. Від вусатих їх відрізняє менший розмір та наявність зубів. Тож і харчуються вони не планктоном, а рибою й морськими тваринами, тобто є хижаками. Кількість зубів буває різною — у дельфіна їх багато й вони всі однакові, а нарвал має лише 2 різці.

Відомо, що далекі предки китоподібних колись були мешканцями суходолу, а полювати назад у воду повернулися, імовірно, через нестачу харчування. Ці висновки вчені зробили після вивчення скелета, зокрема, дельфінів. Зараз ці тварини набагато більше нагадують риб, ніж наземних істот.

Дельфіни, безумовно, одні з найвідоміших видів зубатих китоподібних. Більшість із них мешкає у морях, але є й прісноводні дельфіни, наприклад ганзький. Тіло дельфіна створене природою саме для водної стихії, воно має обтічну форму, гладеньку еластичну шкіру та загнутий плавець на спині.

ЦІКАВИЙ ФАКТ

Косатка — великий чорно-білий хижак із гострими зубами й високим плавцем, відомий як кит-убивця, англійською killer whale. Але насправді косатка належить до дельфінових, а ця назва є наслідком помилки в перекладі, яка трапилася ще у XVIII ст. Ісландською мовою це звучало як «убивця китів».

Завдяки цьому тварини швидко плавають, наприклад дельфін-білобочка може розвивати швидкість до 60 км/год. Він же має найбільшу кількість зубів серед ссавців — понад 200. Дельфіни є хижаками, тому їхні численні гострі зуби пристосовані для утримання такої слизької здобичі, як риба.

Звичайна морська свиня зовні нагадує дельфіна, але не має пираженого «дзьоба». Поміж китоподібних вона невелика, приблизно 1,5 завдовжки. Тіло в неї кременіше, зуби сплюснені, а спинний плавець короткий, трикутний і має рогові горбочки. У безперої морської свині його заміняє гребінь.

Цікавим представником зубатих є нарвал, або морський єдиноріг. Один із двох його зубів виростає в спіральний бивень завдовжки до 3 м. Згідно з дослідженнями, нарвал використовує його для полювання. Іноді дві тварини труться своїми бивнями, і є думка, що таким чином вони «чистять зуби».

Кашалот — це один усім відомий кит, найбільший серед зубатих. Його довжина сягає 20 м, а маса близько 40 т. Відрізняє кашалота велика голова прямокутної форми, у якій розташований спермацетовий мішок — складний орган, що виконує багато функцій, зокрема контроль занурення та сдливання кита.

ВИМЕРЛІ ЗВІРІ

Кількість вимерлих тварин на нашій планеті постійно росте, тільки за останні 4 роки число збільшилося на понад 8 %. Причини зникнення цілих видів багато: позбавлення природних умов існування й звичної їжі через вирубку лісів та осушення водойм, полювання та браконьєрство.

З початком технічного прогресу до цих факторів приєдналися ще й екологічні катастрофи, забруднення навколишнього середовища й унаслідок цього незворотні зміни клімату. Нині численні види тварин і рослини балансують на межі вимирання, їх фіксує всім відома Червона книга.

Але існує ще й Чорна книга, де зазначено всю зниклу флору й фауну з 1500 р., це близько 850 видів. Серед них, наприклад, квага — близька родичка бурчелової зебри та єдиний зниклий вид, приручений людиною. Квага мала цікаве забарвлення — передня частина тіла смугаста, задня бура, а ноги білі.

Нині існує два підвиди й 6 популяцій тигрів. Представник однієї з них — закавказький, або туранський тигр — мешкав у Середній Азії, Ірані та на Кавказі, це була велика тварина завважки до 240 кг, але, можливо, були й більші. Тигра було повністю знищено вже в другій половині XX ст.

Сумчастий, або тасманійський вовк був одним із небагатьох хижаків австралійського регіону. На його зникнення вплинуло спочатку завезення собак динго, а потім у першій третині XX ст. звіра винищили європейці. Він нагадував собаку, але з кенгурячим хвостом і смугами на спині.

Останню гуамську летючу лисицю було вивільнено в 1968 р. Причиною вимирання тварини вважають не тільки розвиток промисловості, а й завезену на Гуам в кінці Другої світової війни отруйну змію — коричневую бойгу. Вона розплодилася й знищила більшість тварин на острові.

ЦІКАВІ ФАКТИ

Час від часу вчені намагаються «воскресити» якийсь зниклий вид, удавшись до клонування. Для цього потрібен непошкоджений зразок ДНК та найближчий природний родич вимерлої тварини, щоб виносити дитинча. Та виростити життєздатного клона спеціалістам поки що не вдалося.

На жаль, не всі звірі такі цікаві й відомі, як велика панда, що перебуває під загрозою зникнення через вирубку бамбукових лісів, або розкішний сніговий барс ірбіс, який потерпає від браконьєрів. Більшість із тварин не приверне уваги, і їхнє зникнення так і залишиться непоміченим для широкого загалу.

Сардинська півкуха,
вимерла в 1774 р.,
Корсика, Сардинія

Остріва хутія, вимерла
в 1950-х рр..

Свиноногий бадикут,
вимер у 1950 рр.,
Австралія

Квага, вимерла в 1883 р.,
Південна Африка

Сумчастий вовк, вимер у 1936 р.,
Тасманія, Австралія

Японський морський лев,
вимер у 1970-х рр., Японія

Закавказький тигр, вимер у 1970-х рр.,
Середня Азія, північ Ірану, Кавказ

Нетопір острова Різдва,
вимер у 2009 р.,
острів Різдва
(Індійський океан)

Олень Шомбургка,
вимер у 1938 р., Таїланд

Рифовий мозаїчнохвостий щур,
вимер у 2000-х рр., острів
Брембл-Кей, Нова Гвінея

Гуамська летюча лисиця,
вимерла в 1968 р., Гуам
(Тихий океан)

Білозубка острова Різдва,
вимерла в 1985 р.,
острів Різдва (Індійський океан)